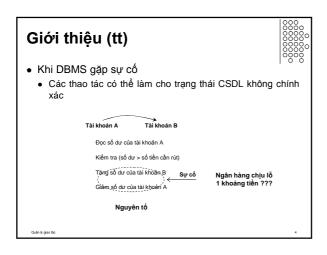
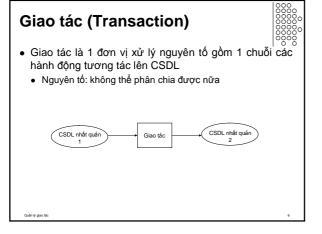
Chương 2 Quản lý giao tác Nội dung chi tiết Giới thiệu • Khái niệm giao tác (transaction) Định nghĩa Tính chất ACID của giao tác • Các thao tác của giao tác Trạng thái của giao tác • Lịch thao tác (schedule) Giới thiệu • Định nghĩa Lịch tuần tự (Serial schedule) • Lịch khả tuần tự (Serilizable schedule) Conflict-Serializable • View-Serializable Giới thiệu • Ví dụ Hệ thống giao dịch ngân hàng Hệ thống đặt vé bay • DBMS là môi trường đa người dùng Nhiều thao tác truy xuất lên cùng một đơn vị dữ liệu • Nhiều thao tác thi hành đồng thời Khách hàng 1 Khách hàng 2 Tìm thấy 1 chỗ trống 2 khách hàng đặt cùng 1 chỗ trống ??? Tìm thấy 1 chỗ trống

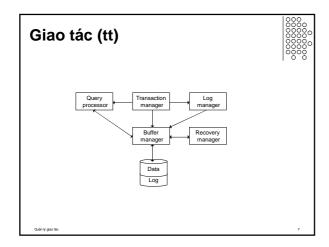
Đặt vé bay

Cơ chế tuần tự

Nội dung chi tiết Giới thiệu Khái niệm giao tác (transaction) Định nghĩa Tính chất ACID của giao tác Các thao tác của giao tác Trạng thái của giao tác Lịch thao tác (schedule)

Tính chất ACID của giao tác

- Nguyên tố (Atomicity)
  - Hoặc là toàn bộ hoạt động của giao dịch được phản ánh đúng đắn trong CSDL hoặc không có hoạt động nào cả
- Nhất quán (Consistency)
  - Một giao tác được thực hiện độc lập với các giao tác khác xử lý đồng thời với nó để bảo đảm tính nhất quán cho CSDL
- Cô lập (Isolation)
  - Một giao tác không quan tâm đến các giao tác khác xử lý đồng thời với nó
- Bền vững (**D**urability)
  - Mọi thay đổi mà giao tác thực hiện trên CSDL phải được ghi nhận bền vững

Ví dụ

T: Read(A,t); t:=t-50; Write(A,t); Read(B,t); t:=t+50; Write(B,t);

- Consistency
  - Tổng A+B là không đổi
  - Nếu CSDL nhất quán trước khi T được thực hiện thì sau khi T hoàn tất CSDL vẫn còn nhất quán

Ví dụ (tt)

T: Read(A,t); t:=t-50; Write(A,t); Read(B,t); t:=t+50; Write(B,t);

- Atomicity
  - A=100, B=200 (A+B=300)

  - Tại thời điểm sau khi write(A,t)
    A=50, B=200 (A+B=250) CSDL không nhất quán
  - Tại thời điểm sau khi write(B,t)
  - A=50, B=250 (A+B=300) CSDL nhất quán
  - Nếu T không bao giờ bắt đầu thực hiện hoặc T được đảm bảo phải hoàn tất thì trạng thái không nhất quán sẽ không xuất hiện

Ví dụ (tt)

T: Read(A,t); t:=t-50; Write(A,t); Read(B,t); t:=t+50; Write(B,t);

- Durability
  - Khi T kết thúc thành công
  - Dữ liệu sẽ không thể nào bị mất bất chấp có sự cố hệ thống xảy ra

Ví dụ (tt)

T: Read(A,t); t:=t-50; Write(A,t); Read(B,t); t:=t+50; Write(B,t);

- Isolation
  - Giả sử có 1 giao tác T' thực hiện phép toán A+B và chen vào giữa thời gian thực hiện của T
  - T' kết thúc: A+B=50+200=250
  - T kết thúc: A+B=50+250=300
  - Hệ thống của các giao tác thực hiện đồng thời có trạng thái tương đương với trạng thái hệ thống của các giao tác thực hiện tuần tự theo 1 thứ tự nào đó

Các thao tác của giao tác

- 0000
- Giả sử CSDL gồm nhiều đơn vị dữ liệu
- Một đơn vị dữ liệu (element)
  - Có một giá trị
  - Được truy xuất và sửa đổi bởi các giao tác
    - Quan hệ (relation) Lớp (class)
    - Khối dữ liệu trên đĩa (block) / trang (page)
    - Bộ (tuple) Đối tượng (object)

Quân lý giao tá

13

Các thao tác của giao tác (tt)

- Input(X)
- Read(X, t)

- Write(X, t)
- Output(X)

• Bufffer manager

- Input
- Output
- Transaction
  - Read
  - Write

Quân lý giao tác

14

Ví dụ

- Giả sử CSDL có 2 đơn vị dữ liệu A và B với ràng buộc
   A=B trong mọi trạng thái nhất quán
- Giao tác T thực hiện 2 bước
  - A:=A*2
  - B:=B*2
- Biểu diễn T
  - Read(A,t); t=t*2; Write(A,t);
  - Read(B,t); t=t*2; Write(B,t);

Quân lý giao tác

Ví dụ	(tt)						000 0000 0000 0000 0000 0000 0000
	Hành động	t	Mem A	Mem B	Disk A	Disk B	_
	Read(A,t)	8	8		8	8	
	t:=t*2	16	8		8	8	
	Write(A,t)	16	16		8	8	
	Read(B,t)	8	16	8	8	8	
	t:=t*2	16	16	8	8	8	
	Write(B,t)	16	16	16	8	8	
	Output(A)	16	16	16	16	8	
	Output(B)	16	16	16	16	16	
Quân lý giao tác							16

Trạng thái của giao tác

- Active
- Ngay khi bắt đầu thực hiện thao tác đọc/ghi
- Partially committed
  - Sau khi lệnh thi hành cuối cùng thực hiện
- Failed
  - Sau khi nhận ra không thể thực hiện các hành động được nữa
- Aborted
  - Sau khi giao tác được quay lui và CSDL được phục hồi về trạng thái trước trạng thái bắt đầu giao dịch
    - Bắt đầu lại giao tác (nếu có thể)
    - Hủy giao tác
- Committed
  - Sau khi mọi hành động hoàn tất thành công

Quân lý giao tác

17

Nội dung chi tiết

- Giới thiệu
- Khái niệm giao tác (transaction)
- Lịch thao tác (schedule)
  - Giới thiệu
  - Định nghĩa
  - Lịch tuần tự (Serial schedule)
  - Lịch khả tuần tự (Serializable schedule)
    - Conflict-Serializable
    - View-Serializable

Giới thiệu

- Thực hiện tuần tự
  - Tại một thời điểm, một giao tác chỉ có thể bắt đầu khi giao tác trước nó hoàn tất
- Thực hiện đồng thời
  - Cho phép nhiều giao tác cùng truy xuất dữ liệu
  - Gây ra nhiều phức tạp về nhất quán dữ liệu
  - Tuy nhiên
    - Tận dụng tài nguyên và thông lượng (throughput)
      - Trong khi 1 giao tác đang thực hiện đọc/ghi trên đĩa, 1 giao tác khác đang xử lý tính toán trên CPU
    - Giảm thời gian chờ

      - Các giao tác ngắn phải chờ đợi các giao tác đải
        Chia sé chu kỳ CPU và truy cập đĩa để làm giảm sự trì hoãn trong khi các giao tác thực thi

Bộ lập lịch (Scheduler)

• Là một thành phần của DBMS có nhiệm vụ lập 1 lịch để thực hiện n giao tác xử lý đồng thời

Lịch thao tác (Schedule)

- Một lịch thao tác S được lập từ n giao tác T₁, T₂, ..., T_n được xử lý đồng thời là 1 thứ tư thực hiện các hành động của n giao tác này
- Thứ tự xuất hiện của các thao tác trong lịch phải giống với thứ tự xuất hiện trong giao tác
- Gồm có
  - Lịch tuần tự (Serial)
  - Lịch khả tuần tự (Serializable)
    - Confict-Serializability
    - View-Serializability

Outo Ni olao M

22

Ví dụ

T ₁	T ₂
Read(A,t)	Read(A,s)
t:=t+100	s:=s*2
Write(A,t)	Write(A,s)
Read(B,t)	Read(B,s)
t:=t+100	s:=s*2
Write(B,t)	Write(B,s)

- Giả sử ràng buộc nhất quán trên CSDL là A=B
- Từng giao tác thực hiện riêng lẽ thì tính nhất quán sẽ được bảo toàn

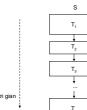
Quân lý giao tác

23

Lịch tuần tự (Serial schedule)

 Một lịch S được gọi là tuần tự nếu các hành động của các giao tác T_i (i=1..n) được thực hiện liên tiếp nhau

Quản lý giao tác

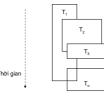
.

Lịch tư	uần tụ	۳ (t	t)				000 0000 0000 0000 0000 0000
(s ₁) T ₁	T ₂	Α	В	T ₁	T ₂	Α	В
(J)		25	25	(S ₂)		25	25
Read(A,t)					Read(A,s)		
t:=t+100 Write(A,t)		125			s:=s*2 Write(A,s)	50	
Read(B,t)		125			Read(B,s)	50	
t:=t+100					s:=s*2		
Write(B,t)			125		Write(B,s)		50
	Read(A,s)			Read(A,t)			
	s:=s*2			t:=t+100			
	Write(A,s)	250		Write(A,t)		150	
	Read(B,s) s:=s*2			Read(B,t) t:=t+100			
	S:=S 2 Write(B,s)		250	Vrite(B,t)			150
Quần lý giao tác	1 -1	I		(=,1,7	ı	I	25

Lịch khả tuần tự (Serializable schedule)

Một lịch S được lập từ n giao tác T₁, T₂, ..., T_n xử lý đồng thời được gọi là khả tuần tự nếu nó cho cùng kết quả với 1 lịch tuần tự nào đó được lập từ n giao tác này

Quân lý giao tá

Lịch khả tuần tự (tt)

T ₁	T ₂	Α	В
(S ₃)		25	25
Read(A,t)			
t:=t+100			
Write(A,t)		125	
	Read(A,s)		
	s:=s*2		
	Write(A,s)	250	
Read(B,t)			
t:=t+100			
Write(B,t)			125
	Read(B,s)		
	s:=s*2		
	Write(B,s)		250

- ullet Trước S_3 khi thực hiện
  - A=B=c
  - với c là hằng số
- Sau khi ${\rm S_3}$ kết thúc
  - A=2*(c+100)
  - B=2*(c+100)
- Trạng thái CSDL nhất quán
- $\bullet$ S $_3$ là khả tuần tự

Lịch kh	å tuầ	n t	ự (1	tt) 000 0000 0000 0000 0000 0000
	T,	A	В	
(S ₄)———	-	25	25	 Trước S₄ khi thực hiện
Read(A,t)				• A=B=c
t:=t+100				= *
Write(A,t)		125		 với c là hằng số
	Read(A,s)			 Sau khi S₄ kết thúc
	s:=s*2 Write(A,s)	250		• A = 2*(c+100)
	Read(B,s)	250		, ,
	s:=s*2			• $B = 2*c + 100$
	Write(B.s)		50	 Trạng thái CSDL không
Read(B,t)	,			nhất quán
t:=t+100				
Write(B,t)			150	 S₄ không khả tuần tự
Quân lý giao tác				28

Lịch kh	ıả tuầ	n t	ự (t	tt) 000 0000 0000 0000 0000 0000 0000
Read(A,t) t=t+100 Write(A,t) Read(B,t) t:=t+100 Write(B,t)	Read(A,s) s:=s*1 Write(A,s) Read(B,s) s:=s*1 Write(B,s)	125 125	B 25 25 125	 Khi S₅ kết thúc A và B bằng nhau Trạng thái cuối cùng nhất quán S₅ khả tuần tự, có kết quả giống với lịch tuần tự T₁, T₂ T₂, T₁
Quán lý giao tác	ı	I		29

Lịch khả tuần tự (tt) • Để xác định 1 lịch thao tác có khả tuần tự hay không • Xem xét chi tiết các hành động của các giao tác??? • Tuy nhiên • Bộ lập lịch khó biết được "Giao tác này có nhân A với hằng số khác 1 hay không?" • Nhưng • Bộ lập lịch phải biết các thao tác đọc/ghi của giao tác • Những đơn vị dữ liệu nào được giao tác đọc • Những đơn vị dữ liệu nào được giao tác đọc • Những đơn vị dữ liệu nào có thể bị thay đổi • Để đơn giản công việc cho bộ lập lịch • Nếu có hành động nào tác động lên đơn vị dữ liệu A làm cho trạng thái CSDL không nhất quán thì giao tác vẫn thực hiện hành động đó • Thao tác đọc và ghi – Read(X) / Write(X)

Qui ước: r_i(X) và w_i(X)

Conflict-Serializability Ý tưởng Nếu thứ tự của chúng được đổi cho nhau

- Xét 2 hành động liên tiếp nhau trong 1 lịch thao tác

  - Thì hoạt động của ít nhất 1 giao tác có thể thay đổi

Hành động 1'
Hành động 2'
Hành động 3'
Hành động 4'

Conflict-Serializability (tt)

- Cho lịch S có 2 giao tác T_i và T_i, xét các trường hợp
  - $r_i(X)$; $r_i(Y)$
- Không bao giờ có xung đột, ngay cả khi X=Y
  - Cả 2 thao tác không làm thay đổi giá trị của đơn vị dữ liệu X, Y
- - Không xung đột khi X≠Y
  - T_i ghi Y sau khi T_i đọc X, giá trị của X không bị thay đổi
  - T_i đọc X không ảnh hưởng gì đến T_j ghi giá trị của Y
- $w_i(X)$; $r_i(Y)$
  - Không xung đột khi X≠Y
- $w_i(X)$; $w_j(Y)$
  - Không xung đột khi X≠Y

Conflict-Serializability (tt)

- Hai hành động xung đột nếu
  - Thuộc 2 giao tác khác nhau
  - Truy xuất đến cùng 1 đơn vị dữ liệu
  - Có ít nhất một hành động ghi (write)
  - $\rightarrow$ không thể hoán vị thứ tự

T _j	
Write(A)	

T _i	T _j
Read(A)	
	Write(A)

ı	T _i	T _j
	Write(A)	
		Read(A)

Conflict-Serializability (tt) • Ví dụ (s)-Read(A) Read(A) Read(A) Write(A) Write(A) Write(A) Read(B) Read(A) Read(A) Write(B) Read(B) Read(B) Read(A) Write(A) Read(B) Write(B) Write(B)

Conflict-Serializability (tt)

- Định nghĩa
  - S, S' là những lịch thao tác conflict-equivalent
    - Nếu S có thể được chuyển thành S' bằng một chuỗi những hoán vị các thao tác không xung đột
  - Một lịch thao tác S là conflict-serializable
    - Nếu S là conflict-equivalent với một lịch thao tác tuần tự nào đó
- ullet S conflict-serializable o S khả tuần tự
- S conflict-serializable ← S khả tuần tự ???

Quân lý giao tác

35

Conflict-Serializability (tt) Xét lại lịch S₅ Read(A,t) t:=t+100 Write(A,t) 125 Serializable Read(A,s) nhưng không conflict-serializable Write(A,s) 125 Read(B,s) Write(B,s) 25 Read(B.t) t:=t+100 Write(B,t) 125

Conflict	-Ser	ializak	oility (tt)		000 0000 0000 0000 0000 0000 0000
Xét trười	ng hợp				·
S T ₁ Write(Y) Write(X)	Write(Y) Write(X)	T ₃	(S') T ₁ Write(Y) Write(X)	Write(Y)	Т ₃
	Serial	Write(X)	ŗ	Serializable hrung không flict-serializab	Write(X)
Quán lý giao tác					37

Kiểm tra Conflict-Serializability

- Cho lich S
  - S có conflict-serializable không?
- Ý tưởng
  - Các hành động xung đột trong lịch S được thực hiện theo thứ tự nào thì các giao tác thực hiện chúng trong S' sẽ cũng ở thứ tự đó

S T,	T ₂	(S') T,	T ₂
Read(A)		Read(A)	
Write(A)		Write(A)	
	Read(A)	Read(B)	
	Write(A)	Write(B)	
Read(B)			Read(A)
Write(B)	Read(B)		Write(A)
	Write(B)		Read(B)
Quán lý giao tác			Write(B)

Kiểm tra Conflict-Serializability (tt)

- Cho lịch S có 2 giao tác T₁, T₂
  - ullet T_1 thực hiện hành động A_1
  - T₂ thực hiện hành động A₂
  - $\bullet$ Ta nói T_1 thực hiện trước T_2 , ký kiệu $T_1 <_S T_2$, khi
    - A₁ được thực hiện trước A₂ trong S
      - A₁ không nhất thiết phải liên tiếp A₂
    - A₁ và A₂ cùng thao tác lên 1 đơn vị dữ liệu
    - Có ít nhất 1 hành động ghi trong A₁ và A₂

in the state of th

Precedence graph

- Cho lịch S gồm các giao tác T₁, T₂, ..., T_n
- Đồ thị trình tự của S, ký hiệu P(S), có
  - Đỉnh là các giao tác T_i
    - Ta có thể đặt nhãn cho đỉnh là i
  - Cung đi từ T_i đến T_j nếu $T_i <_S T_j$
- Nếu P(S) không có chu trình thì S conflict-serializable
- Thứ tự hình học (topological order) của các đỉnh là thứ tự của các giao tác trong lịch tuần tự

Quân lý giao tá

40

Precedence graph (tt)

- Bổ đề
  - S_1 , S_2 conflict-equivalent $\Rightarrow P(S_1) = P(S_2)$
- Chứng minh
  - Giả sử $P(S_1) \neq P(S_2)$
  - $\Rightarrow \exists T_i$ sao cho $T_i \rightarrow T_j$ có trong S_1 và không có trong S_2
  - $\Rightarrow$ S₁ = ... p_i(A) ... q_j(A) ... S₂ = ... q_j(A) ... p_i(A) ...
  - Và p_i(A) và q_i(A) là xung đột
  - ⇒ S₁, S₂ không conflict-equivalent

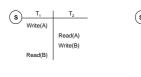
Quân lý giao tá:

41

Precedence graph (tt)

- Chú ý
- $P(S_1) = P(S_2) \Rightarrow S_1$, S_2 conflict-equivalent
- Xét 2 trường hợp

Quân lý giao tác

Precedence graph (tt)

- Định lý
  - $P(S_1)$ không có chu trình $\Leftrightarrow S_1$ conflict-serializable
- Chứng minh (⇐)
  - Giả sử S₁ conflict-serializable
  - $\bullet \ \Rightarrow \exists \, S_2 \text{ sao cho: } S_1 \text{ và } S_2 \text{ conflict-equivalent}$
  - $\Rightarrow$ P(S₂) = P(S₁)
  - S₂ là lịch tuần tự
  - $P(S_1)$ không có chu trình vì $P(S_2)$ không có chu trình

Quân N giao tá:

43

Precedence graph (tt)

- Định ly
  - P(S₁) không có chu trình ⇔ S₁ conflict-serializable
- Chứng minh ($\Rightarrow$)
  - Giả sử $P(S_1)$ không có chu trình
  - Ta biến đổi S₁ như sau
    - $\bullet~$ Chọn ra 1 giao tác T_1 không có cung nào đi đến nó

$$S_1 = \dots q_j(A) \dots p_1(A) \dots$$

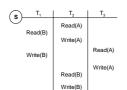
- Đem T₁ lên vị trí đầu
  - S₁ = < hành động của T₁ ><... phần còn lại ...>
- Lập lại quá trình này để tuần tự hoá cho phần còn lại
- S₁ tuần tự

Quân lý giao tác

44

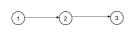
Ví dụ

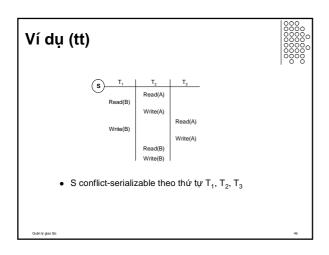

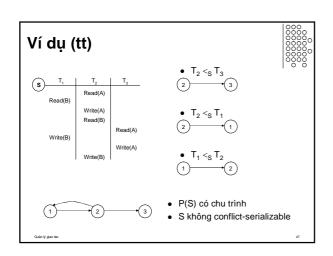

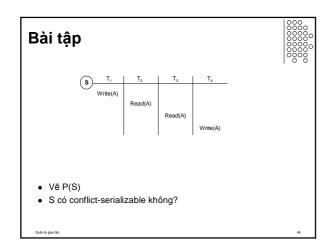

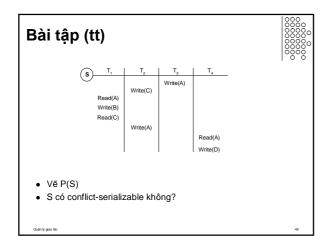
- P(S) không có chu trình
- S conflict-serializable theo thứ tự T₁, T₂, T₃

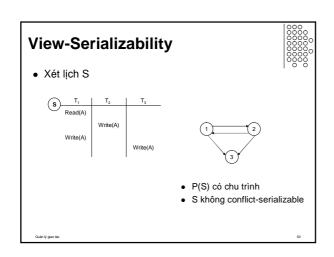
Quản lý giao tác

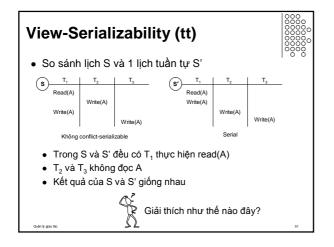

View-Serializability (tt)

- Ý tưởng
  - Xét trường hợp

- Nhận xét
  - Sau khi T ghi A xong mà không có giao tác nào đọc giá trị của A
  - Khi đó, hành động w_T(A) có thể chuyển đến 1 vị trí khác trong lịch thao tác mà ở đó cũng không có giao tác nào đọc A
- Ta nói
  - $\bullet$ Hành động $r_U(A)$ có gốc là giao tác T

View-Serializability (tt)

- Định nghĩa
  - S, S' là những lịch thao tác view-equivalent

    - 1- Nếu trong S có w_i(A) ... r_i(A) thì trong S' cũng có w_i(A) ... r_i(A)
       2- Nếu trong S có r_i(A) là thao tác đọc giá trị ban đầu của A thì trong S' cũng r_i(A) đọc giá trị ban đầu của A
    - 3- Nếu trong S có w,(A) là thao tác ghi giá trị sau cùng lên A thì trong S' cũng có w,(A) ghi giá trị sau cùng lên A

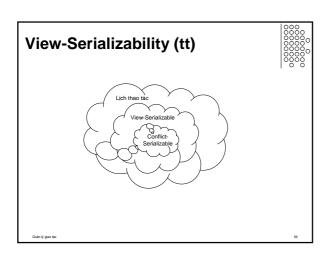
  - Một lịch thao tác S là <u>view-serializable</u>
     Nếu S là view-equivalent với một lịch thao tác tuần tự nào đó
- S view-serializable ← S conflict-serializable???

View-Serializability (tt)

- $\bullet \;\; S \; conflict\text{-serializable} \Rightarrow S \; view\text{-serializable}$
- Chứng minh
  - Hoán vị các hành động không xung đột
    - Không làm ảnh hưởng đến những thao tác đọc
    - Cũng không làm ảnh hưởng đến trạng thái CSDL

Kiểm tra View-Serializability (tt)

- Vẽ đồ thị trình tự gán nhãn cho S, ký hiệu G(S), (PolyGraph)
  - $\bullet~$ Đỉnh là các giao tác $T_i \, (\text{bao gồm } T_b \, \, \text{và } T_f)$
  - Cung
    - (1) Nếu có r_i(X) với gốc là T_i thì vẽ cung đi từ T_i đến T_i
       w_i(X) ... r_i(X)

 • (2) Với mỗi $\mathbf{w}_{j}(\mathbf{X})$ ... $\mathbf{r}_{i}(\mathbf{X})$, xét $\mathbf{w}_{k}(\mathbf{X})$ sao cho $\mathbf{T}_{k}$ không chèn vào giữa $\mathbf{T}_{i}$ và $\mathbf{T}_{i}$

Quân lý ciao tá

ro.

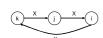
Kiểm tra View-Serializability (tt)

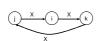

• (2a) Nếu $T_j \neq T_b$ và $T_i \neq T_f$ thì vẽ cung $T_k \rightarrow T_j$ và $T_i \rightarrow T_k$

Chọn 1 cung vừa tạo sao cho đồ thị không có chu trình

Quân lý giao tá

Kiểm tra View-Serializability (tt)

- (2b) Nếu $T_j = T_b$ thì vẽ cung $T_i \rightarrow T_k$
- (2c) Néu T_i = T_f thì vẽ cung T_k → T_i

T_k	$T_j = T_b$	T _i	T _k
Write(X)			
	Write(X)		
		Read(X)	
			Write(X)

T_k	T _j	$T_i = T_f$	T _k
Write(X)			
	Write(X)		
		Read(X)	
		rtodd(xt)	Write(Y)

